

Влияние банков на экономику РА

Аннотация

В статье рассматривается влияние банковской системы на экономику Армении, которая представлена индикатором финансового посредничества.

Индикатор финансового посредничества показал устойчивые тенденции роста в период 2010-2011 годов, однако участие банковской системы в экономике остается на очень низком уровне. В этом контексте продолжающегося экономического роста и роста доходов населения, упрощение процедуры кредитования можно рассматривать как случай углубления финансового посредничества.

The Impact of Banks on the Economy of Armenia

Abstract

The article reviews the impact of banking system on the economy of Armenia, which is presented with the indicator of financial intermediation.

Financial intermediation indicator revealed stable growth trends in the period 2010-2011, however the banking system remains at a very low level of involvement in the economy. In this context, the continued economic growth and growth of income of population, simplification of lending procedures may be considered as a case of deepening of financial intermediation.

ԹԱՄԱՐԱ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Զոքանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի ասպիրանտ

ՀՀ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԲԱՆԿԵՐԻ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Վարկային շուկան ֆինանսական միջնորդների հետ հարաբերությունների համակարգ է, և հիմնական միջնորդներն են առևտրային բանկերը, վարկային կազմակերպությունները, ապահովագրական ընկերությունները և գրավատները: Այս առումով ՀՀ վարկային շուկան բնութագրելիս կարևորվում է, թե ինչ մակարդակի վրա է գտնվում ֆինանսական միջնորդությունը, ինչպես նաև վերլուծել այս ինստիտուտների կողմից տրամադրված վարկային ներդրումները:

Բանկային համակարգի ֆինանսական միջնորդության մակարդակը դեռևս գտնվում է ցածր մակարդակի վրա, չնայած այն վերջին տարիներին ցուցաբերում է աճի միտումներ. 2002թ. բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերի և ՀՆԱ-ի հարաբերակցությունը կազմել է 6.7%, իսկ 2011թ.՝ 33.3%¹:

Առևտրային բանկերի հիմնական բնութագրիչները՝

- Բանկային համակարգում չկա կենտրոնացում
- Որևէ բանկ չունի շուկայում գերիշխող դիրք
- Չկան պետական մասնակցությամբ բանկեր
- 21 առևտրային բանկերից 3-ը բաց բաժնետիրական ընկերություններ են
- Չափազանց բնակչության 51%-ն ունի բանկային հաշիվներ

¹ ԳՀ ԿԲ Դրամավարկային և ֆինանսական հաշվետվություն 2012թ. «Բանկային համակարգի ակտիվներ/ ՅՆԱ/ վարկեր/ՅՆԱ»:

- 2006-ին՝ 30%
- 2000-ին՝ 13%
- Շրջանառվող պլաստիկ քարտերն են՝
  - VISA, MasterCard, American Express, Diners Club, ArCa և այլն:

2011 թվականի տարեվերջին ՀՀ տարածքում գործել են 21 բանկեր՝ 466 մասնաճյուղերով (նախորդ տարվա համեմատ մասնաճյուղերի թիվն աճել է 35-ով կամ 8%-ով), մասնաճյուղերի 42%-ը տեղակայված է Երևան քաղաքում, աշխատակիցների թիվը՝ 10059 աշխատող. նախորդ տարվա համեմատ աճել է 912-ով, կամ 10%-ով, ընդ որում բոլոր բանկերը գործել են ընդհանուր վերահսկողության դաշտում: Յուրաքանչյուր 100 000 բնակչին ընկնում է 14 մասնաճյուղ, յուրաքանչյուր 100 000 բնակչին ընկնում է 0.64 բանկ¹:

Հայաստանի բանկային ոլորտի մրցակցային առավելությունները՝

- Կայունություն
- Խիստ և լավ կանոնակարգված վերահսկողություն
- Թափանցիկություն
- Շարունակական բարձր աճ
- Բարձր եկամտաբերություն
- Կորպորատիվ կառավարման կայուն հիմքեր
- Բանկային ակտիվների բարձր լիկվիդայնություն և նպաստավոր պայմաններ՝ ներդրումներն այլ շուկաներ տեղափոխելու համար
- Մակրոտնտեսական ցուցանիշների շարունակական աճի կայուն հիմքեր

2011 թվականին արձանագրվել է բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի, պարտավորությունների և ակտիվների աճ:

Աղյուսակ 1

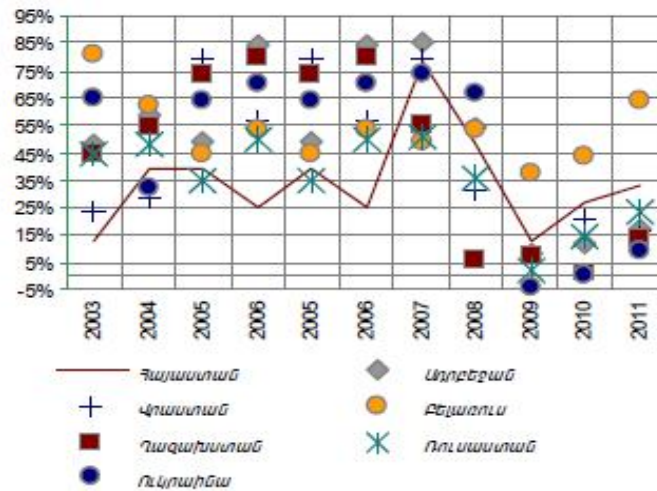
Բանկային համակարգի ակտիվների, պարտավորությունների և կապիտալի մեծությունը (հազար դրամ)²

	31.12.2010	31.12.2011	2011թ. տոկոսային աճ
Ակտիվներ	1 560 472 467	2 066 722 761	32,4%
Պարտավորություններ	1 241 521 006	1 710 796 794	37,8%
Կապիտալ	318 951 461	355 925 967	11,6%

Բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերը ցուցաբերել են կայուն աճի միտումներ. 2011 թ. ընթացքում տնտեսությանը տրամադրված վարկերն ավելացել են 36.2 %-ով (2010 թ.՝ 26.3% աճ): Չնայած հաշվետու տարում բանկային համակարգի վարկերի և ՀՆԱ-ի հարաբերակցության ցուցանիշի զգալի աճին՝ ֆինանսական միջնորդության (վարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշ) ներկայիս մակարդակի պայմաններում դեռևս կան մեծաթիվ պոտենցիալ վարկառուներ: Այս համատեքստում տնտեսական աճի և բնակչության եկամուտների շարունակական աճի, վարկավորման ընթացակարգերի հետագա դյուրինացման պարագայում կարող են դիտարկվել վարկավորման ընդլայնում և ֆինանսական միջնորդության խորացում: Բանկային համակարգի վարկերի աճի տեմպը 3.8 տոկոսային կետով գերազանցել է ընդհանուր ակտիվների աճի տեմպը, ինչի արդյունքում ընդհանուր ակտիվներում վարկերի տեսակարար կշիռն ավելացել է 1.6 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 58.6%: Ինչպես երևում է գծապատկեր 1-ից, 2009 թվականից հետո վարկային ներդրումների աճով ՀՀ-ն հարևան երկրներից զիջում է միայն Բելառուսին:

¹ 33 Բանկերի միություն, «Հայաստանի բանկային համակարգը 2011թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ»:
² 33 ԿԲ 33 բանկային համակարգի հիմնական հաշվեկշռային ցուցանիշները:

Վարկային ներդրումների տարեկան աճը¹

ՀՀ բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված ընդհանուր վարկերում արտարժույթային վարկերի տեսակարար կշիռը 2000թ.-ից մինչև 2008թ. ցուցաբերում էր նվազման միտումներ. 83%-ից նվազել է՝ հասնելով 38%-ի: 2009-ից մինչև 2012 թվականի օգոստոս ամիսն ընկած ժամանակահատվածում արտարժույթային վարկերի տեսակարար կշիռը ընդհանուր վարկերում ցուցաբերել է աճի բարձր տեմպ. աճել է 12 տոկոսային կետով՝ կազմելով 64% (2012թ. օգոստոս): 2012թ. օգոստոս ամսվա դրությամբ ընդհանուր վարկերի ծավալը կազմում է 1 506 002 մլն դրամ, այդ թվում արտարժույթային վարկերը՝ 964 362 մլն դրամ, դրամային՝ 541 640 մլն դրամ:

Աղյուսակ 2

ՀՀ բանկերի դրամային և արտարժույթային վարկերի ծավալները 2000-2012թթ. (2012թ. օգոստոս) (ժամանակահատվածի վերջ, մլն ՀՀ դրամ)²

Վարկեր	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ռեզիդենտներին	101,650	86,001	88,863	102,096	137,344	185,841	238,461	423,218	627,936	715,900	905,495	1,226,620	1,462,977
Դրամով	17,097	14,696	20,023	32,528	43,234	74,530	118,673	258,169	388,215	350,427	393,100	483,654	529,240
Արտարժույթով	84,554	71,305	68,840	69,568	94,109	111,311	119,787	165,049	239,722	365,473	512,395	742,966	933,737
Ոչ ռեզիդենտներին	3,393	587	5,123	5,440	6,163	8,577	4,995	2,829	6,429	33,653	43,644	42,169	43,025
Դրամով	260	1	3	2,588	850	323	207	1,127	3,600	11,108	10,541	11,350	12,400
Արտարժույթով	3,134	587	5,120	2,852	5,313	8,255	4,789	1,702	2,829	22,545	33,102	30,819	30,625
Դրամով վարկեր	17,356	14,696	20,025	35,117	44,084	74,852	118,880	259,296	391,815	361,535	403,641	495,004	541,640
Արտարժույթով վարկեր	87,687	71,892	73,960	72,420	99,422	119,566	124,576	166,750	242,551	388,018	545,497	773,785	964,362
Ընդամենը վարկեր	105,044	86,588	93,985	107,536	143,506	194,418	243,456	426,047	634,366	749,552	949,139	1,268,789	1,506,002
Դրամով վարկեր /ընդհանուր վարկեր, %	17	17	21	33	31	39	49	61	62	48	43	39	36
Արտարժույթով վարկեր/ընդհանուր վարկեր, %	83	83	79	67	69	61	51	39	38	52	57	61	64

Դրամով վարկային ներդրումները 2011 թվականին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճել են 22,6 տոկոսով, բայց քանի որ արտարժույթային վարկերն աճելի շատ են

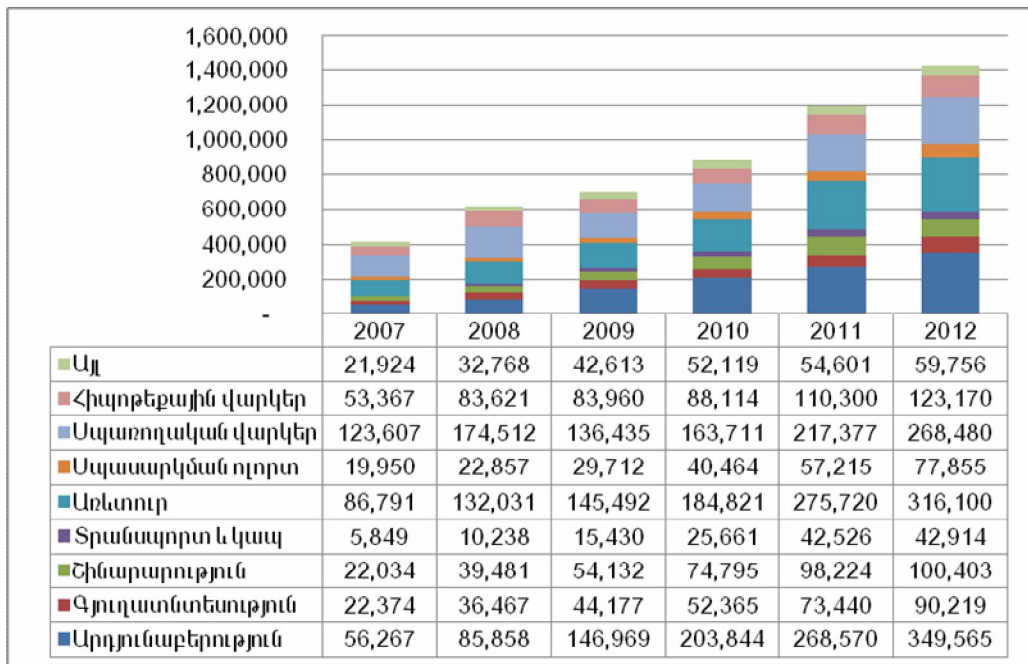
¹ ՀՀ ԿԲ Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն 2012, էջ 38:
² ՀՀ ԿԲ Դրամավարկային և ֆինանսական հաշվետվություն 2012թ.:

աճել նախորդ տարվա համեմատությամբ՝ 41%-ով, որի արդյունքում դրամով վարկային ներդրումների տեսակարար կշիռը ընդհանուր վարկային ներդրումներում կրճատվել է 4 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 39 %: 2011թ. ընթացքում բանկային համակարգի վարկային ներդրումները (վարկային ներդրումներում ներառվում են տնտեսության վարկերը, լիզինգը, ֆակտորինգը և բանկերում տեղաբաշխված վարկերն ու ավանդները) ավելացել են 33%-ով կամ 319,6 մլրդ դրամով և կազմել 1268,7 մլրդ դրամ, ընդ որում ոչ ռեզիդենտների վարկային ներդրումները կրճատվել են 3%-ով կամ 1,4 մլրդ դրամով և կազմել 42,1 մլրդ դրամ, իսկ ռեզիդենտների վարկային ներդրումներն աճել են՝ 35%-ով կամ 321,1 մլրդ դրամով և կազմել 1226,6 մլրդ դրամ (աղյուսակ 2):

Հաշվետու տարում՝ 2011թ., տնտեսության բոլոր ճյուղերում արձանագրվել է վարկային ներդրումների աճ (արդյունաբերության ճյուղերը դիտարկվել են որպես մեկ համընդհանուր ճյուղ): Ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի կառուցվածքում 2011 թվականին ամենախոշոր աճ է արձանագրվել տրանսպորտի և կապի ոլորտի վարկերում՝ 65.7 և առևտրի ոլորտի վարկերում՝ 49%:

Գծապատկեր 2

ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված ընդհանուր վարկերն ըստ ոլորտների 2007-2012թթ. (ժամանակահատվածի վերջ, մլն ՀՀ դրամ)¹

Հատկանշական է, որ տնտեսության կայացման և զարգացման պայմաններում այսօր երկարաժամկետ վարկերի պահանջարկը հետզհետե ավելանում է: Վարկային ներդրումներում երկարաժամկետ (1 տարի և ավելի ժամկետայնությամբ) վարկերի տեսակարար կշիռը վերջին տարիներին էապես աճել է՝ հիմնականում պայմանավորված սպառողական վարկերի ժամկետայնության մեծացմամբ:

Հաշվետու տարում վարկային ներդրումներում երկարաժամկետ (1 տարի և ավելի ժամկետայնությամբ) վարկերի տեսակարար կշիռը բավականաչափ աճել է՝ կազմելով 76.1%: Այս երկարաժամկետ վարկերը միջին հաշվով տատանվում են 3 տարի մարման ժամկետայնության շրջանակներում (այսինքն՝ տնտեսության մեջ ձևավորվել է ավելի երկար ժամկետայնությամբ վարկերի պահանջ):

Ռեզիդենտներին տրամադրված ընդհանուր վարկերի աճի համեմատությամբ գյուղատնտեսական, տրանսպորտի և կապի ու առևտրային վարկերի առաջանցիկ աճի տեմպերը հանգեցրել են

¹ ՀՀ ԿԲ Դրամավարկային և ֆինանսական հաշվետվություն 2012թ.:

այդ վարկերի տեսակարար կշռի մեծացմանը: Նման միտումների պահպանման դեպքում ապագայում կբարձրանա վարկային ներդրումների ճյուղային կենտրոնացվածության մակարդակը: Կենտրոնացվածությունը որոշվում է Հերֆինդալ-Հիրշմանի կենտրոնացվածության գործակցի միջոցով, որով ստացված արդյունքները տատանվում են 0-ից 1-ի միջակայքում, և որքան այն մոտ է 0-ին, այնքան համարվում է նվազ կենտրոնացված:

Աղյուսակ 3

Կենտրոնացվածության Հերֆինդալ-Հիրշմանի գործակից¹

Ցուցանիշներ	31.12.08	31.12.09	31.12.10	31.12.11
Ընդհանուր ակտիվներ	0.07	0.07	0.07	0.07
Ընդհանուր պարտավորություններ	0.07	0.07	0.07	0.07
Ընդհանուր կապիտալ	0.06	0.06	0.06	0.06

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ըստ Հերֆինդալ-Հիրշմանի՝ տարբեր ամփոփ բնութագրիչների (ակտիվներ, պարտավորություններ, վարկեր, ավանդներ, կապիտալ) գործակիցների՝ համակարգի կենտրոնացվածությունը պահպանվել է ցածր մակարդակի վրա, ինչը սահմանափակում է ֆինանսական կայունության վրա կենտրոնացվածության ռիսկի հավանականությունը:

Тамара Манукян

Общая характеристика кредитных вложений в коммерческих банках РА

Аннотация

В статье рассматриваются уровень участия коммерческих банков на кредитном рынке РА, а также предоставляемые кредиты по отраслям экономики, срокам, валютам и по динамике их изменения.

Кредиты, предоставленные экономике банковской системой, показывают стабильные тенденции роста в период 2000-2011, но есть еще много потенциальных заемщиков, а в случае дальнейшего упрощения процедур кредитования может возникнуть расширение объема кредитов.

Tamara Manukyan

General Characteristics of Credit Investments in Commercial Banks of Armenia

Abstract

The article reviews the participation rate of commercial banks in the loan market of Armenia as well as the provided loans by branches of the economy, terms, currencies and the dynamics of their change.

The loans provided by the banking system to the economy show stable growth trends in the period 2000-2011, but there are still many potential borrowers and in case the further facilitation of lending procedures the expansion of loans volume may accrue.

¹ ՀՀ ԿԲ ֆինանսական կայունության հաշվետվություն 2012, էջ 37: